

K OBLIKOVANJU NEKATERIH DEFINICIJ IZ VARSTVA
KULTURNIH SPOMENIKOV — KONSERVATORSTVA

Iva Mikl Curk

Ljubljana, Zavod SRS za varstvo naravne in kulturne dediščine

UDK 719

TOWARDS THE FORMING OF SOME
DEFINITIONS FROM CULTURAL
MONUMENTS CONSERVATION

POVZETEK

Misli iz prispevka so rezultat večletnih strokovnih razprav med sodelavci Zavoda SRS za spomeniško varstvo in so prikaz stopnje razvoja. Prispevek se najprej pomudi pri pojmih kulturni spomenik, kulturna dediščina in vrste kulturnih spomenikov, pri pomenu in vsebini teh pojmov ter pri dilemah, s katerimi se srečujemo, ko izraze uporabljamo v tem ali drugem smislu v konservatorski praksi. Sestavek na enak način razčleni po tem pojem varstvo spomenikov in osnovna načela, kako ga izvajamo. Pojem varstvo mora stroka rabiti v najširšem smislu, kot oznako dejavnosti in vseh njenih opravil. Govora je o strokovnih delovnih metodah, o vrednotenju, o določanju varstvenega režima, o stalnosti analitičnih opravil, pa tudi o načelih, ki se po njih pri nas ravnamo ob izvedbi neposrednega posega v snov spomenika.

The ideas featuring in the article are the result of professional discussions lasting several years among the collaborators of the Institute for Monument Conservation of the S. R. of Slovenia, and show the degree of development. The article first stops at the terms, such as cultural monument, cultural heritage and sorts of cultural monuments, at the meaning and substance of these terms and at the dilemmas we encounter when using expressions in this or that sense in conservation practice. In the same manner, the article analyses the term of monument conservation and the basic principles of how we execute it. The profession must use the term conservation in its widest sense, as a designation of the activity and all its functions. The article reports on professional working methods, valuation, determination of the conservation régime, permanency of analytical functions, and also on principles we follow in our country when executing a direct intervention into the material of a monument.

Misli, ki jih bom zapisala v tem prispevku, nikakor niso plod individualnega dela ali spoznanja. Dozorele so v večletnih strokovnih razpravah med vsemi strokovnimi sodelavci Zavoda SRS za spomeniško varstvo in so prikaz stopnje razvoja ter nekakšen uvod v skupino ostalih prispevkov o metodologiji in teoriji varstva.¹

Kulturni spomenik, kulturna dediščina,
vrste kulturnih spomenikov

V materialu dokumentirano človekovo delo, snovanje in bivanje, ki smo ga podedovali od preteklosti, vse z delom ustvarjene vrednote nam pomagajo

do raznih spoznanj danes, so gradivo za zadovoljevanje človekovih intelektualnih (torej v najširšem pomenu besede kulturnih) potreb in pomagajo človeku, da se zave samega sebe. Mogoče ni najbolj posrečeno, a odločili smo se, da bomo vsemu temu gradivu pravili kulturna dediščina. Ta dediščina vsebuje, brž ko se do nje opredelimo, tudi bolj ali manj stopnjevano težnjo varovanja. Vsaka tvorba iz človekove preteklosti pa za njegov včeraj, danes in jutri ni enako pomembna in temu primerno je različno močna tudi želja, zavarovati tvorbe preteklosti. Kadar je opredeljena tvorba iz preteklosti pomemben vir o nekem dogajanju in kadar je priča in materializacija nekega opaznega hotenja in snovanja, tedaj postane kulturni spomenik. Ime spomenik uporabljamo v njegovem širšem pomenu, ki je utrjen tudi v mednarodni stroki in praksi že dokaj dolgo. Kulturni spomenik je opredeljen edinole v dvogovoru z družbo. Po tem, kako družba na neki razvojni stopnji gleda na spomenik, iz katerega zornega kota in s kakšnim namenom, se ravnaajo številne različice definicij pojma kulturni spomenik in skupin kulturne dediščine pa tudi celotne kulturne dediščine preteklosti. Teh različic se danes jasno zavedamo in pred začetkom kakršnegakoli prikaza dediščine in pojavov v zvezi z njo moramo pojasniti, v katerem smislu bomo rabili osnovne oznake, sicer se pri interpretaciji strokovnih prizadevanj pred širšo javnostjo ne moremo izogniti vrsti usodnih nesporazumov. Še zdaleč ni vseeno, ali govorimo o kulturnem spomeniku kot o ožji pravni kategoriji, o širokem strokovnem pojmu. To ime namreč ne pomeni vselej istega niti v mednarodnih dokumentih, ki zato — in tako je prav — vselej najprej opredelijo pojem. Kulturni spomenik je za varstvo spomenikov oziroma konservatorsko stroko, ki skuša združiti v enotno definicijo kar največ pogledov na spomenik, materialna priča iz preteklosti človeške družbe in vir za spoznavanje preteklosti človeške družbe v njenih najširših razsežnostih. Odnos do kulturnega spomenika je celo poskus odgovoriti na minevanje časa. Kulturni spomenik je izrazita družbena vrednota. V primeri z drugo dediščino, tudi kulturno, je zanj značilno stopnjevanje njegovih pozitivnih, nikakor ne samo umetnostnih ali estetskih lastnosti.

Tako kot ima pojem kulturni spomenik za razne oblike družbenega življenja vrsto različic, tako različne so v kulturnem spomeniku vsebovane vrednote: zdaj je povsem materialna vrednota (ali le vidimo v njem predvsem njo), zdaj je estetska vrednota, zdaj je dokument in vir za proučevanja, zdaj čustvena vrednota. Kulturni spomenik je skupno z ostalo materialno kulturno dediščino tista vrednota v človekovem okolju, ki ni potrebna za človekovo najbolj preprosto biološko eksistenco, bistveno pa sodeluje pri njegovem dobrem počutju in duševnem ravnovesju.

Materialno je kulturni spomenik, pa tudi vsaka posamezna enota iz materialne kulturne dediščine, navadno umetna, včasih pa lahko tudi naravna tvorba (npr. zemljišče, na katerem se je v preteklosti zgodilo kaj pomembnega). Je iz najrazličnejših gradbenih in dekorativnih materialov, je pa tudi zemljišče s skupkom zemeljskih plasti ali le površina in z njo omejen prostor. Kulturno dediščino, še bolj pa kulturni spomenik, družba navadno dojema šele na podlagi neke raziskovalne dejavnosti. Zato zelo pogosto razvrščamo kulturne spomenike po temeljnih akademskih strokah, ki raziskujejo spomenike in dediščino. Tako spomenike včasih delimo na zgodovinske (v ožjem pomenu

besede), kulturno- in umetnostnozgodovinske, etnološke, arheološke, tehniške, urbanistične, krajinske spomenike itd.

Posamična prvina v kulturni dediščini ali kulturni spomenik je lahko premičen ali nepremičen. Pri premičnem kulturnem spomeniku njegovo prvotno mesto ni bistvenega pomena za njegovo izpoved in vrednost. Premični kulturni spomenik ima navadno skromnejše razsežnosti, gre lahko tudi za posamezen predmet, likovno stvaritev, del opreme, zbirko. Zavedati pa se moramo, da lahko enaki predmeti, kadar je izpoved prvotnega mesta bistvenega pomena za spomeniške lastnosti, sodijo kot sestavina k nepremičnemu spomeniku. Premični kulturni spomeniki so tudi predmet muzejske in galerijske ter arhivske dejavnosti in knjižničarstva, če omenimo konservatorstvu sorodne strokovne dejavnosti.

Nepremični spomenik pa je vezan na prostor, na prvotno mesto. V materialnem smislu gre tu predvsem za posamezne stavbe in druge arhitekture, za naselja (zelo pomembno je vsakokrat točno definirati, kaj razumemo s posameznim naseljem), za prostore gospodarske in druge dejavnosti, za krajinske enote (tudi tu je zelo pomembno v praksi dosledno omejiti enoto) in zemljišča. Dimenzije lahko postanejo precejšnje, kadar je pomembna ali celo bistvena sestavina spomenika njegova okolica, izbor lokacije, vizualni prostor ali kadar gre za krajinsko in naselbinsko strukturo v dediščini.

Kulturna dediščina je za razliko od skupka kulturnih spomenikov lahko kdaj definirana tudi le kot tkivo; pomembni so edinole njeno mesto, njena gostota ali njena povezanost z geografskimi ali drugimi naravnimi osnovami v okolju. Njena neposredna snov je lahko v takem primeru celo drugotnega pomena in v procesih varovanja celo zanemarljiva. Kulturna dediščina ponuja možnost za prihodnjo rabo in soustvarja popolno okolje.

Varstvo spomenikov

Želja po zavarovanju je vsebinski sestavni del pojma kulturni spomenik — enega brez drugega ni. Deloma, čeprav v nekoliko manjši meri, velja to tudi za pojem kulturna dediščina. Kulturni spomenik pa tudi kulturno dediščino opredelimo, ker ju hočemo zavarovati, prav tako pa ju hočemo tudi razumeti, ker hočemo ohraniti in zavarovati njuno vsebino in izpoved. Varstvo je v človekovem bistvu vsebovana težnja, da bi zavarovali minljive vrednote, dobrine in spoznanja, varstvo je tudi težnja, da bi dokumentirali prehojeno pot, razvoj in ohranili estetske in čustvene vrednote.

Varstvo spomenikov je tudi posebna humanistična stroka — konservatorstvo — ki naj z analitično-raziskovalnimi in sintetično-načrtovalskimi opravili pomaga družbeni skupnosti doseči zgoraj naštete cilje. Sodobno varstvo spomenikov se vse bolj jasno zaveda tega, da je pri varovanju kulturnih spomenikov in kulturne dediščine poleg stare želje po materialni ohranitvi čutiti tudi prav tako staro željo po duhovni aktivnosti, po razumevanju, po razmišljanju, po tem, da bi postale izročene tvorbe aktivni dejavniki danes in tu, ob vsem tem pa še želimo vsa ta doživetja in spoznanja sporočiti rodovom, ki pridejo. Tako želi varstvo spomenikov ohranjati nekatere kulturne spomenike kar najbolj nespremenjene, da bi ostali kot stalen dokument najbolj zna-

čilnih pojavov preteklosti in drugih vrednot, hkrati pa skuša poiskati kar najboljše načine sožitja sodobne družbe z njeno kulturno dediščino iz preteklosti.

Varstvo spomenikov je družbena dejavnost, ki se včasih prepleta tudi z drugimi vrstami zavarovanja družbenih interesov. Varstvo spomenikov je tako upravno-pravna, programerska, kulturna in prosvetna dejavnost, raziskovalna dejavnost in dejavnost, ki izvaja varstvo z neposrednimi posegi na snovi kulturnih spomenikov. Slednji dve dejavnosti sta sestavini varstva spomenikov v ožjem pomenu besede, sta sestavini protektologije, ali kot pri nas raje pravimo, konservatorstva v ožjem pomenu besede. Vsekakor pa konservatorstva v ožjem pomenu besede ne more biti brez drugih dejavnosti iz širšega varstva spomenikov, pa tudi obratno ne.

Varstvo spomenikov je upravno-pravna dejavnost, ker ji pomagajo dosežati zastavljene cilje pravni in upravni akti v najširšem pomenu besede,² programerska dejavnost pa je, ker sodeluje pri načrtovanju mesta kulturnih spomenikov in kulturne dediščine v sodobni družbi in pri valorizaciji družbenih interesov. Varstvo spomenikov je kulturna in prosvetna dejavnost, ker ohranja dokumente in spodbuja razvoj znanosti, duhovnih dejavnosti, seznanja z vrednotami, pomaga pri osveščanju itd. Raziskovalna dejavnost je, ker pri pripravljanju gradiva za konservatorski poseg v ožjem pomenu besede proučuje snovne in vsebinske sestavine kulturnega spomenika in kulturne dediščine in proučuje posledice namernih in nenamernih sprememb v snovi in vsebini spomenika ali dediščine.

Jasnih razmejitev med različnimi vrstami družbenih dejavnosti v varstvu spomenikov ni, vsem pa je skupni cilj zavarovati in razumeti spomenik in prav uporabiti kulturno dediščino.

K a k o i z v a j a m o v a r s t v o s p o m e n i k o v

Varstvo spomenikov izvajamo na podlagi pozitivne zakonodaje ter domačih in tujih izkušenj, ki so deloma narekovale tudi pripravo posebnih priporočil. Vsak kulturni spomenik, mnogokrat pa tudi sestavine kulturne dediščine, je lahko povsem ali pa v dobršni meri individualno tkivo, tako da ima lahko vsak varstveni ukrep ali poseg v sebi nekaj novega, poskusnega, za kar ni mogoče uporabiti preizkušenih receptur. To novo, nepreverjeno v varstvu je zakonitost, ki se moramo nanjo vselej ozirati, in vselej moramo ravnati tako, da po najboljši vesti izključimo kakršnekoli negativne posledice varstvenega ukrepa ali posega.

Varstvo izvajamo v občasnih in stalnih akcijah. Občasne, razumljivo, izraziteje delimo na pripravljalna in analitična dela. Na podlagi te priprave delo preide v programsko fazo, sledi neposredna izvedba. Stalne akcije pa so predvsem razna analitična dela in opravila, ki spremljajo izpoved in življenje kulturnih spomenikov in kulturne dediščine, pa tudi širša planerska dela.

Po osnovnih vodilih se varstvo kulturne dediščine ne razlikuje od varstva spomenikov: strokovne izkušnje ga usmerjajo in oplajajo, v podrobnostih pa so varstveni posegi in ukrepi včasih lahko različni, bolj svobodni.

Stalno izvajamo varstvo tako, da kulturno dediščino in kulturne spomenike neprestano spoznavamo in s spoznanji tudi seznanjamo kar najširši krog družbenih dejavnikov. V okviru varstva spomenikov kot stroke služi temu cilju priprava evidenc ter vseh vrst razvidov in dokumentacij. Sestavni del priprave takega gradiva je raziskovalno, znanstveno delo, ki s poglobljeno analizo evidentiranih objektov in značilnosti pripravlja inventarje kulturne dediščine in kulturnih spomenikov. Povzetek inventarja je register in kataster dediščine in spomenikov. Stalno analitično, deloma tudi raziskovalno delo mora v večji ali manjši meri spremljati tudi vse programske predloge in akte. Dosedanja praksa je tu naredila še premalo: vsaj osnovni rezultati trenutnega spoznanja iz analitičnega dela morajo biti stalno dostopni javnosti v obliki ustreznih publikacij, sicer varstvena prizadevanja izgube svoj bistveni smisel — prikažejo le lupino, ne pa vsebine. Varstvo izvajamo z izobraževanjem in z obveščanjem na vse načine in stalno. Tako krepimo bazo odločanja, družbeno varstvo vrednot itd.

Na podlagi inventariziranja in analitičnih del opravljamo valorizacijo dediščine in še posebej valorizacijo spomenikov. Tu ugotovimo tudi vrsto izpovedne vrednosti spomenika pa tudi njegove vsebinske in snovne razsežnosti.

Kulturna dediščina in tudi kulturni spomeniki se med seboj, po vrstah in posamič, vsebinsko in fizično zelo razlikujejo. Stopnjevanje vrednosti izpovedi objekta ali območja za posamezno stroko je narekovalo kot pripomoček za delovno prakso uvedbo treh vrednostnih kategorij za kulturne spomenike. V prvo kategorijo uvrščamo spomenike, ki so pomembni za nacionalni in širši prostor, v drugo spomenike regionalnega pomena in v tretjo spomenike lokalnega pomena. Ostali kriteriji za kategorizacijo spomenikov so zgodovinska vrednost, izjemnost, pričevalnost ali pristinost, individualnost in izvorna opredeljenost, čustvena in estetska vrednost, mesto v znanosti in prostorska vrednost.

Osnova programskega oziroma planerskega dela sta predlog in določitev varstvenega režima za kulturno dediščino ali za kulturni spomenik. Pri stalnih varstvenih opravilih se zadovoljujemo z bolj splošnim definiranjem varstvenega režima, pri planiranju na čas vezanih akcij pa program režima oziroma načina varstva ali konservatorskega ukrepa podrobneje določimo, tja do načrtov gradbenega posega in recepture za poseg v snov. Tudi pri okvirnem opisovanju varstvenih režimov si pomagamo s trojnim stopnjevanjem. Prvi režim je najstrožji in tretji najblažji. Prvi narekuje vzdrževanje izročene stanja, dovoljuje predvsem kulturne in druge funkcije, ki so prvotni blizu, in le posege, ki podpirajo in ohranjajo vse spomeniške lastnosti. Blažji, drugi režim sicer dopušča spremembo funkcije in stanja spomenika, zahteva pa ohranitev spomeniških lastnosti. Tretji, najblažji režim pa dopušča drugorodne posege, všteti popolno prestrukturiranje spomenika, le da se zavarujejo bistvene spomenikove lastnosti. To je mogoče doseči celo samo s časovno omejeno analizo in, seve, z dokumentacijo. Kriteriji za določanje varstvenega režima so: vrednostna stopnja, kategorija spomenika z vrednotenjem spomenikovih lastnosti in njegove izpovedne vrednosti, fizična ohranjenost spomenika in njegova vrednost v prostoru. Po tem vidimo, da je stopnja strokovne vrednostne kategorije le pripomoček, ki pri določanju režima ne odloča, le pomaga. Pri predlogu programa moramo imeti pred očmi okoliščine, ki zanje in v njih programa

miramo, videti pa moramo tudi cilj akcije — to določa končno obliko strokovnega predloga za plan. Tudi v mednarodni seznam naravne in kulturne dediščine bodo gotovo sodili le objekti, izbrani v I. kategorijo; v seznam v skladu s konvencijo o varstvu ob oboroženem spopadu pa bi mogoče lahko sodil ozek izbor objektov iz I. in II. kategorije. Pri gospodarjenju z dediščino pa mora odigrati pomembno vlogo njena struktura in verjetno manj tkivo posameznega objekta. Zakonsko določeni posegi in ukrepi bodo manj številni kot tisti, ki so priporočljivi in zaželeni s strokovnih stališč, kadar je dediščina spodbuda za družbeni razvoj.

Pri določanju varstvenega režima za premično dediščino se zavedamo, da pomenita v praksi večja vrednost in strožje varstvo predvsem to, da določimo objektu tako mikroklimo, da je v skladu z muzeološkimi strokovnimi spoznanji, in omogočimo dostop do objekta širši javnosti. Blažji režimi dopuščajo večjo svobodo pri rabi objekta, vedno pa je potreben nadzor nad premiki in prenosi, zlasti pri morebitnem prenosu v tujino.

Varstvo izvajamo še z vrsto varstvenih ukrepov. Mednje sodi najprej vrsta pravnih aktov, izdajanje odločb, prepovedi, soglasij itd. Ti sodijo deloma med stalna opravila, deloma med občasna, se pravi v neposredno, izvedbeno fazo varstvenih del.

Varstvo pa izvajamo tudi z vrsto neposrednih varstvenih posegov. Mednje sodijo v dobršni meri konservatorska dela v ožjem pomenu besede. Programerska in planerska dela že deloma izločijo vplive, ki uničujejo snov spomenika, deloma pa jih lahko izločijo le neposredna, praktična, visoko strokovna konservatorska dela. Vselej se moramo zavedati (s tem pa ne zmanjšujemo vrednosti vseh drugih opravil in prizadevanj, saj so vsa organsko povezana) pomena neposrednega posega v tkivo kulturnega spomenika ali objekta dediščine: tu navadno najbolj ustavimo ali pospešimo procese razpadanja spomenika, bistveno pa lahko spoznamo, a tudi prizadenemo izpoved spomenika. Zato je to delo, konservarstvo v ožjem pomenu besede, samostojna stroka.

Praktični varstveni poseg mora snovi spomenika ali tkivu dediščine vrniti sestavine, ki so kar najbližje tistim, ki jih je uničil čas. Pri posegu pa je treba spoštovati tudi sestavine, ki jih je prispeval čas. Dodajanje uničenih sestavin naj se načeloma konča na meji, kjer je konec dokazanega, kjer se začne hipoteza. Ta meja pa se z razvojem znanosti spreminja, tako da že danes na splošno trdimo, da je možna popolna konservacija stanja ali popolno varstvo, kot pravijo temu pri obravnavi arhitekturnega spomenika. To delo obsega tudi rekonstrukcijo dokazano prvotnih ali anastilozo zanesljivo ugotovljenih prvin snovi, predmeta, območja ali strukture. Prav tako je možna in dopustna rekonstrukcija in restavracija dokaj zanesljivo znanih prvin, kadar nam gre predvsem za zaokrožanje podobe, za razumevanje in kulturno vlogo objekta, območja ali strukture. Restavracija in rekonstrukcija je dopustna, kadar moramo objekt snovno ali statično utrditi, kadar moramo zaokrožiti kulturni, spomeniški ambient. Splošna norma za dodajanje sodobnih prvin in snovi, ki so potrebne za fizični obstoj ali za razumevanje objekta, pa je, da morajo biti spoznavne in nevsiljive, nikakor pa ne smejo posnemati historične podobe in s tem potvarjati vsebine. Poseg sestavljajo restavratorsko-konservatorska pa tudi gradbena in zemeljska dela. Vsa pa spet spremlja izvedbena dokumentacija. Spoznanja ob teh delih spet koristijo stalnemu toku varstva in infor-

macija o njih sodi spet v javnost. Obravnavani spomeniki ali drugi objekti iz dediščine so šele tako ustrezno prezentirani, saj je prezentacija dopolnitev neposrednega varstvenega posega z nekaterimi vzgojnimi in popularizacijskimi posegi ali ukrepi. Prav tako so obravnavani spomeniki, zlasti tisti, ki morejo opravljati poleg kulturne še drugo praktično funkcijo, ustrezno revitalizirani — tako so spet zaživi oziroma so doživeli popolno prenovo svoje funkcije in kvalitete.

Varstvo spomenikov kot stroka ima več stičnih in mejnih področij. Njegovo metodologijo uporablja tudi varstvo stavbne dediščine. Po drugi strani se zlasti na planskem področju varstvo spomenikov mnogokrat vključuje v varstvo okolja. Konservatorstvo v ožjem pomenu besede ima mnogo skupnih del z muzeologijo, obravnava dokumentacije se podreja normam arhivistike in knjižničarstva itd.

Težo strokovnega konservatorskega dela v vseh opisanih procesih nosijo delavci konservatorji, ki se šolajo na Filozofski fakulteti, Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo, na Fakulteti za arhitekturo ali na Akademiji za likovno umetnost in se dokončno oblikujejo s specializiranim podiplomskim študijem in v praksi. Ti delavci proučujejo vse razsežnosti kulturnega spomenika in kulturne razsežnosti dediščine, pripravljajo ukrepe in posege za varstvo, deloma pa posege tudi opravljajo. Pomembno je, da so vsaj v minimalnem obsegu raziskovalci, da obvladajo znanstveno delovno metodo skupno z objavljanjem spoznanj, tako da morejo opravljati stalna strokovna dela varstva. Dalje je zelo pomembno njihovo povezano skupinsko delo in redno izmenjevanje izkušenj in spoznanj.

Človek, ki dobro pozna zanemarjenost nekaterih spomenikov v naši deželi, ki ve, da je denarja in delavcev za spomenike vselej premalo, bo skomignil z rameni nad poskusi, da bi tudi v slovenskem tisku predstavili nekaj norm iz konservatorstva in izoblikovali slovensko konservatorsko teorijo. V dobršni meri ima prav. Toda vsaj kdaj bo žrtev v prid kakemu spomeniku ali starini lažja, če bomo vedeli, zakaj je potreben tako zapleten poseg, zakaj ne gre bolj preprosto — in to upravičuje naše pisanje.

OPOMBI

¹ Stališča so že leta zapisana v vrsti elaboratov Zavoda SRS za spomeniško varstvo. Del takih elaboratov je izšel v Vestniku Zavoda SRS za spomeniško varstvo št. 4 v letu 1977. Skoraj sočasno so izšla tudi Navodila za popis kulturne in naravne dediščine, Metodološko gradivo 19/77 Zavoda SRS za statistiko, Ljubljana 1977. Nomenklatura te metodologije je prilagojena dediščini vse Jugoslavije in — to lahko trdim kot arheolog — izhaja iz sredozemskih izkušenj. V letu 1978 je izšla razprava N. Šumija Prenova Ljubljane s splošnim uvodom, k ga je bilo mogoče takoj koristno uporabiti za preverjanje pravilnosti rezultatov, ki smo jih dobili verjetno po različni poti. Leta 1979 pa je izšla razprava F. Fistra Obnova in varstvo arhitekturne dediščine. Tudi to delo izpričuje vsebinsko skladnost metod obravnave kulturne dediščine, čeprav je prilagojeno zahtevam specifične stroke. Nekatero razlike v poimenovanjih nas verjetno ne smejo zmešati, pomenski odtenki v terminologiji bodo morali ostati, kot jih zahteva kontekst in že ustaljena raba besed na raznih delovnih področjih. Vse bolj se bomo morali navaditi na to, da aktivno in pasivno varstvo pomeni nekaj le kot terminus technicus, v splošni konservatorski teoriji pa ne dosti. Konservacija arhitekture in sploh konservacija v tehničnem smislu (npr. konservacija

stroja, rudnika) pomeni nekaj drugega kot konservatorju in restavratorju; beseda konservator je oznaka strokovnega profila, ne pa le pojem iz zgodovine itd. Zaradi takih razlik v teoretičnih delih, ki so nam že na voljo v tiskani obliki, razlik, ki so po naši sodbi do neke mere nujne, smo tudi danes naše besedilo oblikovali v organski povezanosti z dosedanjimi izdelki našega zavoda.

² Zakonodajalec v zadnjem času »varstvo« vse bolj rabi samo v smislu upravno-pravne dejavnosti. V konservatorski strokovni teoriji za strokovno prakso temu verjetno ne bomo nikoli povsem pritegnili. Tudi tu moramo imeti pred očmi dejstvo, da so posamezne definicije različno rabljene v razne namene in da bo tako do določene mere vedno.